

Nevenka Hajdarović

IZMJENE I DOPUNE U UDK I NJEGOVA PRIMJENA U BH. BIBLIOTEKARSTVU

Izmjene i dopune u UDK nastaju kao izraz potrebe sistema da se stalno prilagođava potrebama korisnika, promjenama u društvu, napretku i razvitku nauke. O svim izmjenama i dopunama u UDK brine UDC Consortium, koji je organ Međunarodne federacije za dokumentaciju (Federation Internationale de Documentation - FID). U radu Consortiuma postoji nekoliko osnovnih pravila. Na primjer, kad se pojedina stručna grupa temeljito preuredi u njoj se narednih deset godina ne mogu vršiti veće izmjene. Izuzeci od tog pravila dopušteni su samo ako se s njim slože svi članovi Consortiuma. Također, napuštene decimalne oznake ne smiju se upotrebljavati za nove pojmove dok ne protekne deset godina. Značenje pojedine decimalne oznake može se u uskim granicama ograničiti ili proširiti, ali se ne smiju potpuno izmijeniti. Potpuna prerada ili prebacivanje neke stručne grupe na sasvim različite decimalne oznake dopušta se samo kad je pojedina stručna grupa ili skupina postala neupotrebljiva.

Ustanovljena je i procedura predlaganja, usvajanja i obavještanja o izmjenama. Prijedlog pojedinih osoba ili radnih grupa za izmjenu najprije se podnosi nacionalnom odboru za UDK u zemlji predlagača, koji ga, ako se s njim složi, dostavlja UDC Consortiumu.

Sve službeno prihvaćene izmjene i dopune objavljuju se u godišnjoj publikaciji FID "Extensions and Corrections to the UDC".

Tako u svom izdanju broj 14, iz 1992. godine, Consortium donosi izmjene pomoćnog broja za jezik (Tabela Ic), iz kojih proizilazi izmjena pomoćnog broja za nacionalne i etničke skupine (Tabela If), kao i novi šifarnik grupe 8 (Lingvistika. Književnost). Također, u svom broju 15, iz 1993. godine, UDC Consortium donosi izmjene pomoćnih brojeva za mjesto (Tabela Ie). Države nastale raspadom SSSR-a, Čehoslovačke i Jugoslavije (izuzev Makedonije) dobivaju svoje nove brojeve. Njemačka (bivša Savezna Republika Njemačka i Njemačka Demokratska Republika) zbog ujedinjenja (1990. godine) dobiva svoj jedinstveni broj. Također, ujedinjenje Sjevernog i Južnog Jemena doprinijelo je određivanju jedinstvenog broja za Jemen. U izdanju broj 16, iz 1994. godine, donose se izmjene grupe 9 (Geografija. Biografija. Historija).

U broju 17/1995 Izmjena i dopuna u UDK objavljeni su novi brojevi za kompjuterske nauke. Tako glavni broj 004 označava kompjuterske nauke i tehnologiju.

O izmjenama i dopunama u UDK-a nastalim u periodu 1992-1994. godine u BiH je prvi put raspravljano na seminaru, održanom u Tuzli 1997. godine, pod nazivom "Tendencije u modernom bibliotekarstvu". Godine 1998. Komisija za klasifikaciju Društva bibliotekara BiH je preporučila da u našim bibliotekama počne primjena Izmjena i dopuna u UDK nastalih u periodu 1992-1995. Veliku poteškoću u primjeni novih UDK brojeva predstavlja i to što Društvo bibliotekara BiH nije član FID-a i ne dobiva izdanja E&C.

Daćemo kraći pregled i osvrt na Izmjene i dopune u UDK redoslijedom kojim su uslijedile.

Izmjene Tabele Ic

U Tabeli Ic izmijenjen je šifarnik pomoćnih brojeva za jezik, ali i raspored pojedinih jezika u okviru određenih jezičkih skupina. Vještački jezici su u starom šifarniku nosili oznaku =089 i bili su smješteni na početak skupine, dok se u novom šifarniku nalaze na kraju, u skupini =9, što se može smatrati i logičkim rasporedom, s obzirom na vrijeme nastanka ovih jezika. Također, u starom šifarniku klasični jezici (latinski i grčki) bili su u posebnoj skupini =7 (=71 latinski, =75 grčki), a u novom su raspoređeni u različite skupine, tj:

=124 Latinski

=13 Romanski jezici

=131.1 Italijanski

=133.1 Francuski

=134.2 Španjolski

=134.3 Portugalski

=135.1 Rumunski

=14 Grčki

=14'02 Klasini grčki

=14'06 Suvremeni grčki

Do promjene je došlo i u rasporedu i u objašnjenju uz pojedine pomoćne brojeve za južnoslavenske jezike.

=86 Južnoslavenski jezici =163 Južnoslovenski

=861 Srpski =163.1 Staroslavenski

=862 Hrvatski =163.2 Bugarski

=863 Slovenački =163.4 Srpskohrvatski

=866 Makedonski =163.41 Srpski

=867 Bugarski =163.42 Hrvatski

=163.6 Slovenski

U novim pomoćnim brojevima za južnoslavenske jezike izmijenjen je redoslijed jezika (npr. bugarski jezik je bio na začelju, a sada na početku skupine), uveden je novi broj za srpskohrvatski jezik koji u starom šifrniku kao jedinstven broj nije ni postojao, nego je nastajao kombinacijom dva pomoćna broja =861/=862, nema broja za bosanski jezik. Nedostatak broja za bosanski jezik privremeno se rješava upotrebom pomoćnog broja za srpskohrvatski jezik i pomoćnog broja za Bosnu i Hercegovinu =163.4(497.6). Ovo je privremeno rješenje za klasifikaciju bosanskog jezika. Sredinom prošle godine, Kongresna biblioteka u Vašingtonu (SAD), dodijelila je kod za bosanski jezik (bos). Tako se, u okviru novog šifrnika, može pretpostaviti da će bosanski jezik biti označen brojem =163.43. Sa upotrebom ovog broja bibliotekari su se susretali u CIP-u publikacija sa temom iz bosanskog jezika. Uz ovaj broj obavezna je upotreba * (zvjezdice) jer se na taj način označavaju brojevi koji se ne nalaze u UDK, zatim brojevi koji imaju internu upotrebu, brojevi preuzeti iz nekog drugog klasifikacionog sistema ili brojevi koji su u procesu legalizacije.

Izmjene grupe 8 (Lingvistika. Književnost)

Osim što je došlo do promjene šifrnika, značajan pomak predstavlja i uvrštavanje brojeva u lingvistici za strukturalizam, psiholingvistiku, sociolingvistiku, pragmalingvistiku, generativnu gramatiku, analizu diskursa itd.

80 Opća pitanja lingvistike i književnosti. Filologija

801 Pomoćne nauke i izvori za filologiju. Prozodija

808 Književna aktivnost. Retorika. Govorništvo

808.1 Kreativno pisanje

81 Lingvistika. Jezici

81-11 Škole i smjerovi u lingvistici
81-115 Evolucionizam. Komparativna lingvistika
81-116 Strukturalizam. Strukturalna lingvistika
81'1 Opća lingvistika
81'23 Psiholingvistika
81'27 Sociolingvistika. Jezička politika
81'33 Primijenjena lingvistika. Pragmalingvistika
81'362 Komparativna gramatika
81'364 Generativna gramatika
81'42 Tekstualna lingvistika. Analiza diskursa

Glavnom broju za jezike (811) dodaju se iza tačke odgovarajući brojevi za jezike iz općih pomoćnih brojeva za jezik.

Npr:

811 Pojedini jezici (glavni broj)

=111 Engleski jezik (pomoćni broj)

811.111 Engleski jezik

811.163.4 Srpskohrvatski

811.163.4(497.6) Bosanski jezik

811.163.41 Srpski

811.163.42 Hrvatski

Navešćemo nekoliko primjera za klasifikaciju knjiga iz bosanskog jezika.

811.163.4(497.6)(035) Priručnik iz bosanskog jezika

811.163.4(497.6)(075.3) Udžbenik bosanskog jezika za srednje škole 811.163.4(497.6)'282 Narječja u bosanskom jeziku

811.163.4(497.6)'35 Pravopis bosanskog jezika

811.163.4(497.6)'36 Gramatika bosanskog jezika

811.163.4(497.6)'374.81 Rječnik bosanskog jezika

811.163.4(497.6)'374.82=111 Bosansko-engleski rječnik

811.111'374.82=163.4(497.6) Englesko-bosanski rječnik

Glavni brojevi iz književnosti 820/899 zamijenjeni su brojem 821 kojem se iza tačke dodaje odgovarajući pomoćni broj za jezik, tako da se pojedine književnosti klasificiraju u okviru broja 821.1/.9. Specijalni pomoćni brojevi za književne vrste ili rodove ostali su isti, izuzev oznake za dječju književnost - ne koristi se više pomoćni broj za oblik (02.053.2) već se upotrebljava specijalni pomoćni broj za dječju književnost -93, koji i nije novi broj u tablicama, jer se on koristio u ranijim izdanjima UDK, a označavao je novele i priče za djecu.

Kao što vidimo, kombinacija starog i novog šifrarnika grupe 8 nije moguća. Zato je neophodno zaključiti u lisnom katalogu grupu 8 i uvesti novi šifrarnik. Da bi se objedinio stari i novi šifrarnik neophodno je izraditi uputnice koje će korisnike upućivati sa starog UDK broja na novi broj i obrnuto, tj. sa novousvojenog broja na stari broj.

Npr:

802.0 Engleski jezik 811.111 Engleski jezik

Vidi i novi broj: Vidi i stari broj:

811.111 802.0

Ukoliko je u pitanju manji broj knjiga (do 3000) bilo bi najbolje izvršiti reklasifikaciju građe.

Izmjene u Tabeli I(e)

Izmjene u pomoćnim brojevima za mjesto rezultat su društveno-političkih promjena. Države nastale raspadom ili ujedinjenjem država dobivaju nove brojeve ili se dopunjuje ili mijenja objašnjenje uz već postojeći broj.

Regije Evrope dobile su posebne brojeve (4-011/-015).

(4-011) Zapadna Evropa

(4-012) Sjeverna Evropa

(4-012.1) Skandinavija

(4-012.2) Baltik

(4-013) Južna Evropa

(4-014) Centralna Evropa

(4-015) Istočna Evropa

Ujedinjenje Savezne Republike Njemačke i Njemačke Demokratske Republike doprinijelo je promjeni objašnjenja uz već postojeće brojeve.

(430.1) Savezna Republika Njemačka (1945-1990)

(430.2) Njemačka Demokratska Republika (1945-1990)

Također, ujedinjeni Berlin je dobio novi broj (430.21), kao i neki drugi veći gradovi i oblasti u Njemačkoj. Posebne brojeve dobile su mnoge oblasti i gradovi u Španiji i Portugaliji.

Državama nastalim raspadom Sovjetskog Saveza uz broj je dodato novo objašnjenje, tj. ukinut je uz naziv države pridjev Sovjetska, a dodat naziv za državno uređenje - Republika.

(474.2) Republika Estonija

(474.3) Republika Latvija

(474.5) Republika Litvanija

Također, uveden je i novi broj za Rusku Federaciju (471+571).

Novi su i brojevi za države nastale raspadom Čehoslovačke i Jugoslavije:

(437.1/.2) Češka

(437.6) Slovačka

(497.4) Slovenija

(497.5) Hrvatska

(497.6) Bosna i Hercegovina

Broj za Srbiju, Crnu Goru i Makedoniju ostao je isti. Najavljena je izmjena pomoćnog broja za Makedoniju i Irsku.

Bibliotekari su često bili u dilemi što se tiče korištenja starih i novih brojeva u okviru pomoćnog broja za mjesto i jedno su vrijeme koristili stare pomoćne brojeve za mjesto ukoliko se sadržaj publikacije odnosi na državu do raspada ili ujedinjenja navedenih zemalja. Tako su u praksi bila u ravnopravnoj upotrebi oba broja. Međutim, zbog objedinjavanja građe koja se odnosi na jednu zemlju potrebno je koristiti nove pomoćne brojeve. Ukoliko je u pitanju lisni katalog, onda je neophodno koristiti uputnice za oba pomoćna broja (vidi i:).

Npr.:

32(497.15) vidi i 32(497.6)

32(497.6) vidi i 32(497.15)

Izmjene u grupi 9 (Geografija. Biografija. Historija)

Izmjene koje su izvršene u grupi 9 odnose se na način tvorbe pojedinih brojeva, kao i ukidanje nekih glavnih brojeva. Ukinuti su brojevi 914/919 (Geografski opis pojedinih oblasti i zemalja savremenog svijeta). Tako je značenju broja 913 (Regionalna geografija starog svijeta) dodato značenje ukinute grupe 914/919. Također su ukinuti brojevi iz historije 930.9 (Opća historija. Svjetska historija) i 931/999 (Historija starog vijeka. Srednjovjekovna i suvremena historija). Klasificiranje knjiga iz ranijeg šifrnika 930.9 i 931/939 prebačeno je u grupu 94 (Historija uopće).

Novi način kombinovanja glavnog broja sa pomoćnim brojem za mjesto je jednostavniji i praktičniji. Pomoćni brojevi se koriste u obliku pomoćnih brojeva za mjesto i ne pridružuju se glavnom broju. Znači, glavnom broju se dodaje, a ne pridružuje pomoćni broj za mjesto. Historija pojedinih naroda klasificira se upotrebom glavnog broja iz historije 94 kome se dodaje pomoćni broj za etničku skupinu ili naciju.

908(497.6) Proučavanje Bosne i Hercegovine

913(497.6) Geografija Bosne i Hercegovine

94(497.6) Historija Bosne i Hercegovine

94(=111) Historija Engleza

004 Računarske nauke i tehnologije

Duže vrijeme susretali smo se sa problemom klasificiranja knjiga o računarima i računarskim tehnologijama.

Upotreba brojeva 681.3 (Oprema za obradu podataka) i 519.68 (Programiranje računara) osamdestih godina možda je mogla precizno da izrazi sadržaj publikacije ukoliko se radilo o računarima s obzirom na stepen njihovog razvoja i upotrebe. Međutim, danas, kada se razvoj računara i njihova primjena u svim segmentima ljuskog života širi velikom progresijom i kad se doba određuje kao "računarsko", ne predstavlja nikakvo čudo što su računari, zasad, veoma precizno klasificirani u okviru grupe 004 i što obuhvataju blizu 700 brojeva. Šesta, najopsežnija grupa u UDK, o kojoj se već duži niz godina raspravlja kao o grupi koju treba dijeliti, možda pojedine oblasti premjestiti u slobodnu grupu broj 4 (pretpostavljalo se da će elektrotehnika 621.3 biti prebačena), za sada je ukinula samo dva broja i na taj način prebacila veoma veliki broj naslova u grupu 0. Smještanje računara u grupu 0 (Nauka i znanje općenito) možda nas je pomalo i iznenadilo, s obzirom na sadržaj grupe (u okviru računara tretiraju se i tehnologije).

Navešćemo samo nekoliko brojeva grupe 004.

004 Računarske nauke i tehnologije

004.2 Arhitektura računara

004.3 Računarski hardver

004.4 Računarski softver

004.43 Računarski programski jezici

004.5 Interakcija čovjeka i računara

004.6 Podaci

004.7 Računarske komunikacije

004.8 Umjetna inteligencija

004.9 Računarske tehnike prema aplikacijama

Osvrnuli smo se samo na jedan dio izmjena u UDK koji nam je bio dostupan. Najavljene promjene u religiji, sociologiji, fizici, hemiji, medicini i pozorištu nadamo se da ćemo uskoro dobiti. Da se zaključiti da se i grupa 0 počela širiti s obzirom na još jedno najavljeno prebacivanje iz preopterećene šeste grupe. Naime, menadžment iz grupe 65/658 dislocira se u grupu 005 koja je do sada zauzimala samo jedno mjesto.

Literatura:

Extensions and corrections to the UDC 14(1992)

Extensions and corrections to the UDC 15(1993)

Extensions and corrections to the UDC 16(1994)

Extensions and corrections to the UDC 17(1995)

Megunarodna decimalna klasifikacija : FID 444. Skopje : Narodna i univerzitetska biblioteka "Kliment Ohridski", 1969

Univerzalna decimalna klasifikacija : FID br. 695. Beograd : Jugoslovenski bibliografski institut, 1991

Univerzalna decimalna klasifikacija. Ljubljana : Centralna tehniška knjižnica, 1991

Živković, Janko: Stručni katalog : izvod iz Univerzalne decimalne klasifikacije. Zagreb : Matica hrvatska, 1968